

Viken fylkeskommune
Postboks 220
1702 SARPSBORG

Saksbehandler, innvalgstelefon
Øystein Røsok, 22003640

Dette brevet er fra Statsforvalteren som
frem til 31.12.2020 het Fylkesmannen

Vedtak om dispensasjon fra forskrift om dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) som prioritert art - kantslått

Viken fylkeskommune gis dispensasjon til utføring av kantslått langs fylkesveger i lokaliteter av prioritert art dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) i Viken fylke for slåttesesongene 2021 og ut sesongen for sommerdrift i 2024. I områder med forekomster av dragehode skal kantslått gjennomføres én gang tidligst etter 1.august. Der forekomster av dragehode står sammen med fremmede invaderende arter, kan det slås to ganger. Det er gitt vilkår til dispensasjonen.

Vi viser til brev av 30.11.2020, hvor Viken fylkeskommune søker om dispensasjon fra forskrift om dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) som prioritert art for utføring av kantslått langs fylkesveger i Viken fylke. Vi viser også til e-post sendt 15.02.2021, der Viken fylkeskommune besvarer spørsmål fra Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Søknaden

Viken fylkeskommune utfører årlig kantslått langs fylkesveger av hensyn til trafikksikkerheten langs vegene. På enkelte av strekningene forekommer lokaliteter av dragehode. Det søkes om å kunne slå strekninger med dragehode én gang i året etter 1.august i forbindelse med kantslått. For strekninger med fremmede plantearter, kraftigvoksende og/eller nitrofil vegetasjon som truer arten, og som hindrer sikt i trafikkbildet, bes det om tillatelse til å slå to ganger i sesongen. Viken fylkeskommune ber om at deres egen samferdselsavdeling selv skal få avgjøre tidspunkt for kantslått og antall kantslått det er behov for. Dette begrunnes ut fra hensyn til sikkerheten og produktiviteten i de respektive veikantene og fremmedartstrykket i området.

Viken fylkeskommune baserer vurderingene vedrørende antall slåtter på følgende muligheter:

- Det gjennomføres én kantslått der fremmedartstrykket av karplanter er stort, i veigrøfter og/eller i tilgrensende areal; dersom det samtidig er trafikksikkerhetsmessig tilrådelig, og dersom fremmedartstrykket generelt er stort. Det mest aktuelle slå-tidspunktet kan bli veigrøftas mest produktive tid. Dragehodebestander som dette vil ha store vanskeligheter med å klare seg på kortere eller lengre sikt.

- Det gjennomføres to kantslått der det er kraftigvoksende vegetasjon som er til hinder for trafiksikkerheten, enten det skyldes nitrofile urter eller fremmede plantearter. Dette kan bli tilfellet uavhengig av fremmedartstrykket i veikanten/området. Det utslagsgivende her er trafiksikkerhet og sikt. Slåttetidspunkter som er aktuelle, vil være før vegetasjonen blir et sikthinder, anslagsvis før sankthans og igjen rundt månedsskiftet juli/august.
- Det gjennomføres to kantslått om fremmedartstrykket er til stede, og målet er å redusere fremmedartstrykket. Slåttetidspunktet som er aktuelt vil være i forkant av blomstring hos de fremmede plantearter, omkring midten av juni til sankthans og igjen omkring månedsskiftet juli/august. Det vil vurderes om mer effektive tiltak enn kantslått skal iverksettes mot slike arter, når de truer dragehode og fortsatt er nyetablerte og få (± 10 individer), f. eks. oppgraving, transport og tipping i veietablerte bestand av samme fremmede art.
- Det gjennomføres to kantslått der dragehodeplanter befinner seg i eller nær kraftigvoksende vegetasjon, som ikke er sikthinder, og dersom dragehodehabitat (kalkrik rasmark/tørreng/steppeelement) er til stede eller det er spor av at den har vært til stede på vokseplassen. Aktuelt tidspunkt for kantslått er omkring midten av juni og igjen ved månedsskiftet juli/august.

Tidspunkt(er) for kantslått til punkt 2 anbefaler Viken fylkeskommune at styres etter vegetasjonens høyde og siktsproblemer eller hensyn til dragehode, fremfor etter presise datobestemmelser. Dette vil møte formålene for kantslått etter punkt 2 bedre. Det er en viss variasjon i blomsterknoppdannelse og blomstringstidspunkt hos dragehode i høyereliggende og lavereliggende områder, og mellom år. Det samme mønsteret sees hos fremmede arter og kraftigvoksende vegetasjon.

Viken fylkeskommune opplyser i e-post sendt 15.02.2021 at kjente dragehodepopulasjoner tilknyttet fylkesveinettet sist ble kartlagt av Statens Vegvesen (SVV) i 2019. Ingen av disse populasjonene har hatt endret drift siden populasjonene ble kartlagt av SVV, og ifølge eksisterende driftskontrakter har i all hovedsak populasjonene kun hatt én kantslått i august. Det jobbes nå med å kartlegge dragehodepopulasjoner og artsrike veikanter i 7 driftskontrakter, henholdsvis 181 strekninger som allerede ligger registrert i Vegkart.no. Disse strekningene er oppført i en tabell sendt inn i forbindelse med søknaden. På 9 av strekningene er det registrert dragehode. Ny kartlegging er prosjektert til å gjennomføres mai 2021, før fylkeskommunen starter opp med første kantslått fra 20. mai, og skal inneholde informasjon som dokumenterer hvilken effekt kantslått har hatt på dragehodelokaliteter som blir berørt av kantslått, tilsvarende en rapport utarbeidet av SVV i 2021 for fylkesveier innenfor gamle Oppland og Hedmark fylker. Videre oppfølging av dragehode som prioritert art vil, ifølge Viken fylkeskommune, følges opp med årlig fysisk kartlegging av kjente bestander, samt utarbeidelse av bestandsrapport i tråd med innsendt søknad. Resultatet av den årlige kartleggingen vil overføres til artskart og vegkart, og alle utarbeidede rapporter vil bli oversendt statsforvalteren i Oslo og Viken.

Viken fylkeskommune viser til at kantslått er en fordel for dragehode i mange veigrøfter i Viken, fordi utelatelse av dette vil medføre gjengroing og etter hvert utkonkurrering av arten. Utelatelse av slått i slike grøftekanter vurderes som en større trussel for arten, mange plasser, enn om veikantskjøtselen iblant gjøres på feil måte eller tidspunkt.

Hjemmelsgrunnlag

Arten dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) ble utpekt som prioritert art ved forskrift av 20.mai 2011. At arten er prioritert, innebærer at den skal tas særskilt vare på i samsvar med forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5. Det følger av § 3 i forskriften at «Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av dragehode er forbudt. Som ødeleggelse regnes utbygging,

graving, masseuttak, utfylling og lagring av masser, dyrking, gjødsling og andre handlinger dersom de er egnet til å skade, forandre, tildekke eller på annen måte forringe individer av arten», jf. § 3 andre punktum. Unntak fra forbudet mot uttak, skade eller ødeleggelse kan gjøres «dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig,» jf. naturmangfoldloven (nml) § 24 femte ledd, jf. forskriften § 6.

Dispensasjon etter første alternativ kan gis hvis tiltaket ikke ødelegger muligheten for artens overlevelse, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-09) (side 156). Dispensasjonsadgangen etter andre alternativ skal være en «sikkerhetsventil for situasjoner og tiltak av stor samfunnsmessig betydning som man ikke kunne forutse på vedtakstidspunktet», jf. Ot. prp. nr. 52 (2008-09) (side 155), og er dermed ikke relevant for omsøkte tiltak.

Ved dispensasjonsvurderingen skal de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer, jf. § 7. Videre skal også forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes inn ved skjønnsutøvingen. Det følger av forskriften § 5 at Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet etter forskriften. Utgangspunktet er at søknader om dispensasjon behandles av Statsforvalteren.

Statsforvalterens vurdering

Søknaden gjelder kantslått som vil berøre lokaliteter av dragehode. Det søkes om dispensasjon fra forskriften til kantslått av dragehode én gang etter 1.august. På strekninger der dragehode står sammen med fremmede plantearter, kraftigvoksende og/eller nitrofil vegetasjon som truer arten, og som hindrer sikt i trafikkbildet, søkes det om å få utføre kantslått to ganger pr. år. For strekninger der det er behov for kantslått to ganger pr. år, søkes det om at samferdselsavdelingen i Viken fylkeskommune selv skal avgjøre tidspunkt for kantslått ut fra et trafikksikkerhets hensyn, produktiviteten i de respektive veikantene og fremmedartstrykket i området. Aktuelle slåtte-tidspunkter oppgis til før sankthans og igjen rundt månedsskiftet juli/august.

Kantslått i områder med dragehode vil i de fleste tilfeller innebære at enkeltindivider av arten blir fjernet, skadd og eller ødelagt i strid med forskriften § 3. For å kunne utføre kantslått, kreves derfor dispensasjon fra forbudet, jf. naturmangfoldloven § 24 femte ledd, jf. forskriften § 6. Spørsmålet blir om vilkåret for å kunne gi dispensasjon er oppfylt, det vil si om tiltaket er av en slik art at det ikke vil forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling.

Det foreligger mye generell kunnskap om dragehode og effekten av ulike typer skjøtsel på arten. DN-rapport 2010-5 «Handlingsplan for dragehode *Dracocephalum ruyschiana* og dragehodeglansbille *Meligethes norvegicus*» oppsummerer kjent kunnskap fram til 2010. Artskart oppdateres kontinuerlig med nye funn. Norsk institutt for naturforskning (NINA) startet i 2016 et nasjonalt overvåkings-opplegg av dragehode. Her skal bl.a. effekten av skjøtsel overvåkes. Miljøfaglig utredning har siden 2011 og fram til i dag overvåket dragehodelokaliteter som skjøttes på ulike måter. Formålet er bl.a. å evaluere skjøtsel i ulike naturtyper med forekomst av dragehode med tanke på å finne fram til egnede skjøtselstiltak differensiert på naturtype, bruk og jordsmonnsforhold, se MU-Rapport 2021-19. NINA har gjort en kartlegging av arten lang riks- og fylkesvegnettet i fylkene Oslo, Akershus, Hedmark og Oppland, se NINA Rapport 913. Rapporten gir bl.a. uttrykk for viktig erfaringsbasert kunnskap: «På steder som arten fremdeles finnes, må en derfor anta at den menneskelige påvirkningen/ skjøtselen er slik at den er gunstig for artens bevaring: Hvis ikke ville den allerede ha forsvunnet. På lokalitetene for dragehode nær vegen kan derfor artens fortsatte eksistens sies å være en indikator på at den pågående skjøtselen (eller mangel på sådan!) er gunstig». Mange av de aktuelle veistrekningene hvor det er dragehode, er riks- og fylkesveier hvor det har vært gjennomført kantskjøtsel i mange år før dragehode ble prioritert art.

Særlig relevant kunnskap om effekten av kantslått på dragehode gir en rapport SVV nylig har ferdigstilt. Formålet med rapporten er nettopp å dokumentere hvilken effekt kantslåtten har hatt på de dragehodelokalitetene som blir berørt av kantslåtten langs fylkesveier innenfor gamle Oppland og Hedmark fylker. 75 lokasjoner langs eller i nærheten av fylkesveier i gamle Oppland og Hedmark fylker har registrerte forekomster av dragehode. Dragehode befinner seg i eller svært nær veikantens driftssone i 36 av de 75 fylkesveistrekningene med registrert funn av arten. Av disse har 13 hatt en positiv utvikling fra 2018 til 2020, og så langt det foreligger data, også fra 2012. 5 har opprettholdt bestandene, og for 14 lokasjoner er utviklingen ukjent, bl.a. for lokasjoner hvor dragehode ikke var kjent i 2018. Bare 4 lokasjoner har hatt en negativ utvikling de siste årene.

Skjøtsel av kjente dragehodepopulasjoner langs fylkesveier innenfor Viken fylke er fram til nå fulgt opp gjennom driftskontrakter satt av SVV. Ingen av populasjonene har hatt endret drift siden populasjonene ble kartlagt av SVV, og ifølge søker, har i all hovedsak populasjonene kun hatt én kantslått i august. Viken fylkeskommune har utarbeidet en oversikt over artsrike veikanter med forekomst av dragehode. Av 181 veistrekninger, er dragehode registrert i 9. I tillegg vil 3 strekninger med dragehode i Lunner og 2 i Jevnaker følges opp av Viken fylkeskommune fra og med 2021. Statsforvalteren mener å ha et godt kunnskapsgrunnlag til å kunne vurdere søknaden, jf. naturmangfoldloven § 8.

Ved vurderingen av hvilken virkning kantslåtten kan ha for bestandssituasjonen av dragehode, må det først sees hen til hvor omfattende uttak og skade de omsøkte tiltakene vil innebære for arten. Her vil antallet lokaliteter av arten som vil bli berørt av kantslåtten være sentralt. Ifølge opplysninger vedlagt søknaden vil totalt ca. 14 lokaliteter av dragehode bli berørt av kantslåtten i Viken. For kun én av disse er det rapportert om at fremmede skadelige arter opptrer sammen med dragehode. Dette gjelder hagelupin, russekål og parkslirekne. Ut fra opplysningene som foreligger, legger Statsforvalteren til grunn at det er et moderat antall dragehodelokaliteter som kan bli berørt av kantslåtten i Viken fylke, vurdert ut fra det totale antallet lokaliteter i regionen (flere hundre).

I vurderingen av hvilken innvirkning kantslåtten kan ha på dragehodes bestandssituasjon eller bestandsutvikling, er det videre viktig å se hen til hvordan kantslått faktisk kan bidra til å oppnå forvaltningsmålet for arten, det vil si at «artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder», jf. naturmangfoldloven § 5. I handlingsplanen for dragehode pekes det på at gjengroing er en av de viktigste årsakene til nedgangen i antall dragehodepopulasjoner i Norge, og at slått kan være ett av flere mulige skjøtselstiltak for arten. Dragehode er en lyselskende art som trives i lysåpen kulturmark med kalkrik jord og tynt jorddekke. Gjengroing med omliggende vegetasjon vil lett kunne skygge ut arten, og kantslått kan dermed være positivt for arten da det bidrar til å holde lokalitetene åpne. Men dersom slåtteavfallet ikke fjernes, slik tilfellet gjerne er ved slått langs veikanter, vil det bidra til å bygge opp et nitrogenrikt humuslag i jorda. Selv om enkeltindivider av arten vil kunne bli rammet av kantslåtten den aktuelle slåttesesongen, vil disse ulempene kunne bli oppveid av de positive virkningene slåtten antas å ville ha, i form av økt lystilgang, for å nå forvaltningsmålet for arten på lengre sikt.

For at dragehodepopulasjonene skal kunne opprettholdes på de lokalitetene som blir berørt av slåtten på sikt, er det en forutsetning at dragehode rekker å sette frø. Arten blomstrer i juni. Det at kantslåtten gjennomføres først etter 1.august, vil derfor være avgjørende for plantens mulighet til å frø seg. Sen kantslått vil også kunne gagne en rekke andre lyselskende og konkurransesvake karplanter, samt pollinerende insekter, og vil dermed kunne bidra til at forvaltningsmålet for andre arter, naturtyper og økosystemer ivaretas, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5, og vil dermed hensynta prinsippet om økosystemtilnærming, jf. naturmangfoldloven § 10.

Når det gjelder vegstrekninger med forekomster av lupin og andre invaderende fremmede arter, tilsier imidlertid hensynet til å bekjempe slike arter at kantslått skal kunne gjennomføres før arten setter frø og sprer seg. Selv om dette vil kunne innebære at blomster- eller frøstanden av noen individer av dragehode blir kappet av, og hele planten settes tilbake, så er alternativet, at lupinen og andre invaderende fremmede planter setter frø og sprer seg, verre, da dette vil kunne føre til at disse fortrenger forekomster av dragehode i strid med forvaltningsmålet for arten. Vi vurderer at det kun er tilstedeværelse av skadelige fremmede arter, som lupin og russekål som forsvarer slått av dragehodelokaliteter to ganger. Slått etter 15. juni vil bidra til å forhindre frøspredning fra disse artene. Av hensyn til dragehode, er det viktig at kantslått blir begrenset til tidspunkter som er definert på forhånd, og at dette ikke overlates til samferdselsavdelingen i Viken fylkeskommune å vurdere. Kraftigvoksende vegetasjon, f.eks. nitrofile urter er ikke tilstrekkelig argument. Dette er i tråd med tidligere vedtak fattet av Miljødirektoratet.

Når det gjelder virkninger av skjøtselstiltak, og herunder slått, av dragehode, kan kunnskapsgrunnlaget fortsatt bli bedre. Det er fortsatt knyttet usikkerhet til hvor ofte, og hvordan, kantslått best skal utføres for i størst mulig grad å bidra til å oppnå forvaltningsmålet for arten. Effektene av å la slåtteeavfallet ligge på lokaliteten bør også undersøkes nærmere.

SVVs rapport fra 2021 om hvilken effekt kantslått har hatt på de dragehodelokalitetene som blir berørt av kantslått, dokumenterer imidlertid i overveiende grad en positiv effekt. For ca. 1/3 av dragehodelokalitetene som ble skjøttet i 2020, rapporteres det om flere individer og flere skudd enn det som ble opptalt for de samme lokalitetene i 2018. Kun for 4 lokaliteter er det vist en nedgang i forekomst av dragehode.

Ut fra erfaringene så langt (særlig fra SVVs oppfølging av dragehodelokaliteter), tilsier opplysningene som er gitt, at kantslått som er utført ikke har ført til negativ utvikling for lokalitetene av dragehodene som er berørt. Sett i lys av den antatt positive effekten miljøforsvarlig gjennomført kantslått vil kunne ha for dragehodes bestandssituasjon i de aktuelle områdene, samt det relativt moderate antallet forekomster som vil bli berørt, har Statsforvalteren kommet til at det omsøkte tiltaket ikke er av en slik art at det vil forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, og vilkåret for å gi dispensasjon etter naturmangfoldloven § 24 femte ledd jf. forskriften § 6 anses ut fra ovenstående vurdering å være oppfylt. Erfaringsgrunnlaget synes fortsatt å være noe begrenset for å kunne konkludere når det gjelder effekten av kantslått på arten dragehode, og Statsforvalteren mener det er viktig å overvåke lokalitetene som blir berørt, som grunnlag for en ny vurdering på et senere tidspunkt. Dispensasjonen gis derfor for slåttesesongene 2021 – 2024, og det vil følge vilkår til dispensasjonen som gis. Statsforvalteren vil presisere at det er viktig at tidspunktene som dispensasjonen gjelder, overholdes. Statsforvalteren ser alvorlig på eventuelle overtredelser knyttet til dette.

Vedtak

Viken fylkeskommune gis dispensasjon for utføring av kantslått langs fylkesveger i lokaliteter med dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) i Viken fylke for slåttesesongene 2021– 2024, jf. naturmangfoldloven § 24 femte ledd, jf. § 6 i Forskrift om dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*) som prioritert art.

Dispensasjonen gis på følgende vilkår:

1. Før kantslått gjennomføres, skal det gjennom søk i Artskart eller andre tilgjengelige kilder undersøkes om det finnes forekomster av dragehode langs den aktuelle vegstrekningen.
2. I områder med forekomster av dragehode skal kantslått gjennomføres én gang tidligst etter 1.august den aktuelle slåttesesongen. Der det er forekomster av lupin eller andre invaderende fremmede arter på samme sted som dragehode, kan det slås én gang etter 15. juni og én gang etter 1.august den aktuelle slåttesesongen. Kantslått skal gjennomføres på en miljømessig forsvarlig måte som ivaretar hensynet til arten og dens leveområder.
3. For å unngå at dragehode feilaktig slås ved første slått (etter 15.juni), må lokalitetene merkes fysisk, og dette vedtaket og skjøtselskrav må gjøres kjent for den som utfører kantslått.
4. Etter endt slåttesesong i 2024, og senest innen 1.februar 2024, skal Viken fylkeskommune oversende til Statsforvalteren i Oslo og Viken en rapport som dokumenterer hvilken effekt kantslått har hatt på de dragehodelokaliteter som blir berørt av kantslått. Det er viktig at det telles både antall individer (dvs. planter med samme rot) og antall skudd på hver lokalitet både for sesongen 2022 og 2024 for å kunne vurdere effekten av kantslått på dragehodeforekomsten.

Med hilsen

Karsten Butenschøn
seksjonssjef
Klima- og miljøvernavdelingen

Øystein Røsok
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent